

**Marin Gh. Cârlușea din Cordești –
participant la campania din Ungaria din vara anului 1919**

Dumitru-Valentin Pătrașcu

Abstract

The study is based on Marin Gh. Cârlușea's unpublished documents (his own war diary, photographs, facsimiles of his papers). He was a soldier of the World War I, from Cordești, a village in the Gorj County.

Keywords: *World War I, Hungary, General Gheorghe Rasoviceanu, Cordești, Gorj.*

Marin Gh. Cârlușea s-a născut la 14 ianuarie 1897 în familia Gheorghe și Elisabeta Cârlușea din comuna Cordești, județul Gorj.

În momentul decretării mobilizării armatei române, în vara anului 1916, „domnul Cârlușea Marin, cântăreț în serviciul parohiei Băcești, județul Gorj”¹, având gradul de soldat, a fost repartizat în cadrul Regimentului Nr. 58 Infanterie Gorj. În aceste condiții, avea să participe la campania anului 1916 și la retragerea trupelor române din toamna anului 1916 spre București, și, ulterior, după ocuparea capitalei de trupele Puterilor Centrale, la 6 decembrie 1916, la retragerea armatei române în Moldova.

Astfel, într-un document datat 16 septembrie 1917, se certifica faptul că soldatul Marin Gh. Cârlușea făcuse parte din Regimentul Nr. 58 Infanterie, fiindu-i plătită o soldă lunară în sumă de 17,75 lei, „jumătate din această sumă, adică lei 8,90”², fiind vărsată în conturile Ministerului de Război, restul sumei fiind plătită familiei sale.

La mobilizarea armatei române din 10 noiembrie 1918, Marin Gh. Cârlușea a fost încorporat în Compania a 3-a de Mitraliere a Batalionului III din cadrul Regimentului Nr. 9 Vânători de Munte, unitate alături de care avea să participe la campania din Ungaria din iulie-noiembrie 1919, sub comanda generalului gorjean Gheorghe Rasoviceanu.

Din această perioadă datează două carnete de însemnări ale soldatului Marin Gh. Cârlușea, unul dintre acestea cuprinzând cântece de cătănie și poezii scrise de către acesta, iar cel de-al doilea cuprinzând date relative la situația sa și a companiei din care făcea parte în intervalul 23 august – 16 noiembrie 1919.

1 Conform certificatului eliberat pe numele lui Marin Gh. Cârlușea. Faximilul certificatului este anexat studiului de față.

2 *Ibidem*. Vezi faximilul de la fig. 2.

Cel de-al doilea carnet de însemnări cuprinde numele camarazilor săi din cadrul Secției I-a a Compaiei a 3-a Mitraliere din cadrul Batalionului III Vânători de Munte. Efectivul Secției I Mitraliere era format din: Dediu Petre, Ivan Gheorghe, Peranivski, Ilie Coardă (originar din satul Cordești, comuna Cordești, județul Gorj), Vasile Popa, Virgil Pănescu, Niculae Bușe, Ilie Panait, Vasile Dumitru, Niculae Advochiții, Niculae Jianu, Constantin Curea, Gheorghe Iorga, Marin Gh. Cârługea, Marin Gheorghe, Vasile Bălu, Mihai Deaconu, Alexandru Jlărămici, Ioan Ungureanu, Ioan Iancu, Ioan Znop, Filip Cădere, Petre Păduraru, Gheorghe Vasilache, Ioan Dobrița, Mihai Budău, Dumitru Lupușor, Ioan Mihăilescu și Petre Mândruț³.

Primele însemnări sunt datate 23 august 1919, dată la care unitatea lui Marin Gh. Cârługea se afla în orașul Mischcolcz din Ungaria, acesta menționând că tocmai revenise la unitate după o permisie în care își vizitase familia din satul natal. La aceeași dată, Marin Gh. Cârługea menționa că „*în urma mea sosi și Coardă [Ilie Coardă, n.n.] de pe acasă*”⁴.

La data de 30 august 1919 Marin Gh. Cârługea consemna participarea sa, în calitate de cântăreț, la ceremonia de înmormântare a unui camarad, soldatul Mărgineanu Ion, din Compania I-a a Batalionului III Vânători de Munte, ceremonia desfășurându-se la Mischcolcz (Ungaria) iar serviciul religios fiind oficiat de către „*un preot greco-catolic ce nu știa să vorbească românește*”.

Participarea lui Marin Gh. Cârługea la ceremonia de înmormântare a soldatului Mărgineanu Ion a avut loc ca urmare a ordinului primit din partea locotenentului Tenescu Constantin, comandantul Companiei a 3-a Mitraliere din cadrul Batalionului III Vânători de Munte.

Ca urmare a participării sale la campania din Ungaria din 1919, Marin Gh. Cârługea avea să fie avansat la gradul de caporal. La finele campaniei din Ungaria, unitatea din cadrul căreia făcea parte Marin Gh. Cârługea s-a retras din Mischcolcz spre Bistrița, „*unde ne-am restabilit pentru mai mult timp*”⁵. În aceste condiții, la 16 noiembrie 1919 Marin Gh. Cârługea a fost avansat la gradul de caporal, iar a doua zi „*m-a citit ca să mă duc acasă*”⁶ în permisie.

Intervenția armatei române împotriva guvernului comunist de la Budapesta condus de către Bela Kun era determinată faptul că, încă „*de la sfârșitul anului 1918, (...) operațiunile paramilitare și teroriste maghiare împotriva autorităților române și a populației din Transilvania au căpătat o dezvoltare similară cu operațiunile bolșevice din Basarabia*”⁷. Astfel, „*în județul Arad, de exemplu,*

3 Vezi Anexa 1.

4 Conform însemnărilor olografe ale lui Marin Gh. Cârługea din perioada participării sale la campania din Ungaria.

5 *Ibidem*.

6 *Ibidem*.

7 Larry L. Watts, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni...*, Editura RAO, București, 2011, p. 78.

s-au raportat 301 de assassinate între noiembrie 1918 și februarie 1919. 300 de victime au fost români și un singur ungar. Iar victima maghiară a fost împușcată de gărzile ungare⁸. În acest context, „observatorii francezi și britanici descriau virulenta campanie de propagandă antiromânească a Budapestei și instigările la atrocități destinate să <<aducă anarhia în teritoriile ocupate de români>> și să provoace represiuni care <<ar submina unirea>> și <<ar discredita administrația românească>>⁹.

Aceiași observatori străini din Transilvania semnalau „apariția bruscă a unor diverse <<fronturi>> așa-zise românești (...) cum erau (...) Muncitorii Comuniști Români din Budapesta, Facțiunea Internațională Socialiste Române din Ungaria, Federația Comunistă Română din Austria, Ungaria, Transilvania și Banat și Grupul Comunist Român din Ungaria și Transilvania¹⁰.

În acest context, Statul Major General al Armatei Române raporta guvernului român, la sfârșitul lunii ianuarie 1919, că „se ajunsese la un asemenea nivel al cooperării militare ungare cu agenții comuniști din Transilvania, încât <<toate gărzile maghiare aderaseră la această mișcare>>¹¹.

Ulterior, la 12 martie 1919, observatorii francezi din Transilvania raportau la Paris faptul că era „cert că guvernul maghiar folosește toate mijloacele, inclusiv bolșevismul, pentru a separa populația transilvăneană, (...) de cauza românească¹².

Bela Kun, conducătorul Partidului Comunist din Ungaria a anunțat, la mijlocul lunii martie 1919, că „scopul forțelor Armatei Roșii din Rusia și Ucraina, care intrau în Galiția, era să ajungă la granița Ungariei, în timp ce, un memorandum trimis la mijlocul lui martie de un membru marcant al Statului Major General Regal și Imperial Ungar lăuda patriotismul Rusiei Sovietice în lupta împotriva <<imperialismului rapace al Antantei>>¹³. În consecință, „adoptarea pretențiilor teritoriale ale elitei aristocrate ca punct principal în program i-a permis lui Bela Kun să construiască o Armată Roșie condusă, în principal, de foști ofițeri ai Armatei Regale și Imperiale a Ungariei¹⁴.

Imediat după preluarea puterii în Ungaria, Bela Kun „i-a explicat lui Lenin, (...) că, în Budapesta, <<cauza dictaturii proletariatului>> era împiedicarea <<hoșilor imperialiști din Antantă>> să <<împartă Ungaria în bucăți>> și să <<pună în mâna oligarhiei române materiile prime, industria, agricultura și

8 Ibidem.

9 Ibidem, p. 79.

10 Ibidem.

11 Ibidem.

12 Ibidem.

13 Ibidem, p. 80.

14 Ibidem, p. 81.

teritoriul>> “15.

Concomitent, Cristian Rakovski sosea la Budapesta pentru a-i prezenta lui Bela Kun planul conform căruia „*Armata I Roșie Ucraineană urma să atace și să traverseze Bucovina pentru a se uni cu forțele maghiare, între timp o forță combinată de sovietici și de voluntari internaționali urmând să alunge trupele românești din Basarabia*”¹⁶.

În acest context, în primele zile ale lunii aprilie 1919, observatorii francezi din Transilvania raportau la Paris că „*România era amenințată de un posibil atac ungaro-rus, la care s-ar fi putut alătura chiar și Bulgaria, care dorea Dobrogea*”¹⁷.

La mijlocul lunii aprilie 1919 comandantul Armatei Roșii Ucrainene, Vladimir Aleksandrovici Antonov-Oseienov ordona concentrarea tuturor unităților în vederea atacului împotriva trupelor române din Basarabia și Bucovina, cu scopul de a „*stabili contactul cu Ungaria sovietică*”¹⁸. Aflând de existența acestor planuri, comandanții armatei române au solicitat Aliaților „*rezolvarea chestiunii ungare*”, pentru a preveni o ofensivă ungaro-sovietică împotriva României. Ulterior, trupele sovietice din Ucraina au declanșat atacuri de zi și raiduri peste Nistru, în timp ce, în Transilvania, „*atât forțele regale române, cât și cele ale Ungariei sovietice pregăteau ofensive*”¹⁹.

Armata Roșie ungară a declanșat ofensiva împotriva armatei române la 15 aprilie 1919, însă trupele ungare au fost respinse spre vest, fiind împinse dincolo de Tisa, de armata română.

Pentru a-i sprijini pe comuniștii unguri, Armata Roșie ucraineană a declanșat o ofensivă împotriva trupelor române pe Nistru, după ce Cristian Rakovski, conducătorul Ucrainei sovietice, și comisarul sovietic pentru Relații Externe, Gheorghi Vasilievici Cicerin, au dat României un ultimatum prin care solicitau returnarea Basarabiei și a Bucovinei²⁰. Concomitent, armata bulgară a masat trupe în vederea unui atac împotriva trupelor române, având ca scop ocuparea Dobrogei. În aceste condiții, Statul Major al Armatei Române a dislocat trei divizii de pe râul Tisa în Basarabia și a anulat ordinul de înaintare spre Budapesta²¹.

Acest fapt a permis Armatei Roșii ungare să atace Cehoslovacia și Polonia prin Slovacia și Rutenia, la mijlocul lunii mai 1919, cu scopul de a crea un coridor terestru prin care să se facă joncțiunea cu trupele sovietice din Ucraina. Însă,

15 *Ibidem*.

16 *Ibidem*.

17 *Ibidem*, p. 82.

18 *Ibidem*, pp. 183-184.

19 *Ibidem*.

20 *Ibidem*, p. 184.

21 *Ibidem*.

„după încheierea unor acorduri separate cu Polonia și Cehoslovacia, forțele românești au ocupat coridorul galițian și Rutenia”²², împiedicând joncțiunea trupelor ungare cu cele sovietice din Ucraina. Astfel, „la mijlocul lui iulie 1919, contramăsurile românești (și cooperarea militară româno-poloneză) înlăturau pericolul unei străpungeri maghiare din vest sau a uneia ruso-ucrainene din est”²³.

În ciuda acestui fapt, Bela Kun „și-a continuat pregătirile și, la 21 iulie, a dislocat șase divizii de-a lungul Tisei”²⁴ cu scopul de a ataca cele două divizii românești rămase pe poziții. În acest context, la 20 iulie 1919, Criștian Rakovski a dat un ultimatum de 48 de ore României, solicitând evacuarea Basarabiei, însă revolta planificată de sovietici în Basarabia a eșuat ca urmare a arestării agenților sovietici infiltrați pe teritoriul României de către Siguranță²⁵, serviciul secret român.

Trupele sovietice ungare ale lui Bela Kun au avansat în primele trei zile ale ofensivei declanșate pe Tisa la 21 iulie 1919 ca urmare a retragerilor tactice ale trupelor române, însă, contraatacul românesc a condus la strivirea Armatei Roșii a lui Bela Kun, la înlăturarea acestuia de la conducerea Ungariei, și la ocuparea Budapestei de armata română în august 1919.

La 30 decembrie 1919 Marin Gh. Cârługea se afla la Bistrița, orașul unde era staționat Batalionul III Vânători de Munte din care făcea parte compania a 3 – a Mitraliere.

Revenit în satul natal la începutul anului 1920, Marin Gh. Cârługea s-a căsătorit la 20 februarie 1922 cu Elena Petrescu, născută la 29 ianuarie 1907 în satul Cordești. Odată revenit în sat, Marin Gh. Cârługea avea să-și reia slujba de cântăreț la biserica din satul Băcești, comuna Cordești, îngrijind, totodată, de gospodăria familiei și crescându-și și educându-și unicul fiu, Dumitru Cârługea, devenit inginer agronom. Acesta, nefiind căsătorit și neavând copii, avea să lase moștenire întregă avere doamnei Soceanu Ioana, în posesia căreia se află documentele citate, precum și fotografiile anexate acestui studiu și care ni le-a oferit cu amabilitate prin intermediul doamnei profesoare Motorga din comuna Stejari.

Încheierea celui de-al doilea război mondial și colectivizarea agriculturii, inițiată de către noile autorități comuniste, aveau să-l afecteze în mod direct și pe veteranul primului război mondial Marin Gh. Cârługea. Astfel, într-un document al Comitetului Provizoriu al comunei Cordești din data de 24 octombrie 1949, Marin Gh. Cârługea este catalogat ca având „origine socială de țaran mijlocăș”²⁶.

22 *Ibidem*, p. 85.

23 *Ibidem*.

24 *Ibidem*.

25 *Ibidem*.

26 Document aflat în posesia doamnei Soceanu Ioana din comuna Stejari, județul Gorj, care

În consecință, într-un proces-verbal încheiat la data de 3 august 1953 de Comisia de Îndrumare și Control din cadrul Sfatului Popular al comunei Cordești, raionul Amaradia, comisie formată din „*tovarășa secretară Bogdan Elena, tovarășul agent agricol Marin I. Zugravu, tovarășul deputat Ilie Furmă și tovarășul referent Emil Stăiculescu*“ se menționează faptul că „*am procedat la măsurătoarea făcută la tovarășul Marin Gh. Cârlușea*“.

Ca urmare a acestei măsurători, comisia menționată a constatat că „*s-a găsit teren arabil 4,81 ha între care se include și via și pomii iar în registrul agricol a fost trecut cu o suprafață de 4,70 ha plus un ha de pășuni*“. În consecință, la 12 septembrie 1953 Sfatul popular al comunei Cordești îl înștiința pe Marin Gh. Cârlușea că „*ați fost încadrat în categoria de chiabur, conform hotărârii Comitetului Executiv*“. Pe de altă parte, Marin Gh. Cârlușea era obligat să achite cote în cereale, lapte, carne de porc și carne de vită (140 de kg în total).

În același an au mai fost declarați chiaburi Iancu Caragescu și Constantin Andrei din satul Piscoiu, comuna Piscoiu, raionul Amaradia²⁷.

Odată cu reforma administrativă din 1968, comuna Cordești se desființează, satul Băcești fiind integrat nou-createi comune Stejari, care cuprindea satele fostelor comune Cordești și Piscoiu, respectiv: Băcești, Baloșani, Dealul Leului, Popești și Piscoiu²⁸.

Primul primar al comunei Stejari a fost Ionel Stanciu, secretar al comunei fiind numit Pătru Munteanu din satul Rădinești, cel care i-a relatat autorului că, în calitate de secretar al noii comune a decis ca denumirea acesteia să fie „*Stejari*“, ca urmare a faptului că pe teritoriul comunei există mai mulți stejari seculari.

Ca urmare a politicii de colectivizare forțată a agriculturii, atât în satele comunei Piscoiu, cât și în satele comunei Cordești, s-au înființat întovărășiri agricole prin confiscarea terenurilor marilor proprietari și ale țăranilor declarați chiaburi.

În satul Piscoiu s-a înființat în anul 1960 Întovărășirea Agricolă „*Tudor Vladimirescu*“, ce deținea terenuri în perimetrele Crețu și Plosca. Aceasta grupa, în momentul înființării, un număr de 24 de familii de țărani săraci și 10 familii de țărani mijlocași, care aveau la dispoziție 28 de hectare de teren, 25 de atelaje și 109 brațe de muncă²⁹.

În satul Popești s-a înființat Întovărășirea Agricolă „*30 Decembrie*“, la data de 6 decembrie 1967 aceasta grupând 19 familii din cele 54 de familii din

a avut amabilitatea de a ne permite să-l consultăm. Îi mulțumim pe această cale atât domniei sale, cât și familiei Motorga din comuna Stejari, care ne-a semnalat existența acestor documente inedite.

27 Gheorghe Sinescu, *Și noi, Piscoienii... Monografia etnografică-folclorică a satului Piscoiu, comuna Stejari, județul Gorj*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2013, p. 27.

28 *Ibidem*, p. 26.

29 *Ibidem*, p. 50.

sat³⁰.

În consecință, după ce a luat parte la primul război mondial, luptând pe frontul din nordul Olteniei, în toamna anului 1916, participând la retragerea trupelor române în Moldova, precum și la eroicele lupte desfășurate aici în vara anului 1917 pentru stoparea înaintării armatelor Puterilor Centrale, precum și la campania din Ungaria din vara anului 1919, aducându-și astfel contribuția la constituirea României Mari, după ce și-a constituit o familie și o gospodărie în satul natal, acolo unde era cântăreț la biserica satului, Marin Gh. Cârlegea avea să înfrunte atât lipsurile celui de-al doilea război mondial, cât și măsurile represive luate de către noile autorități comuniste, impuse după lovitura de stat de la 23 august 1944, autorități ce l-au plasat, în anul 1953, în categoria chiaburilor, și l-au deposedat de terenurile agricole pe care le deținea în comuna Cordești.

30 *Ibidem*.

ANEXE

ANEXA 1

Efectivul Secției I Mitraliere din care făcea parte Cârlugea Gh. Marin din comuna Cordești, județul Gorj.

Secția I Mitraliere

1. Dediu Petre
2. Ivan Gheorghe
3. Peranivski
4. Coardă Ilie
5. Popa Vasile
6. Popa Anton
7. Pănescu Virgil
8. Bușe Niculae
9. Panait Ilie
10. Dumitru Vasile
11. Advichiții Niculae
12. Jianu Niculae
13. Curea Constantin
14. Iorga Gheorghe
15. Cârlugea Gh. Marin
16. Gheorghe Marin
17. Bălu Vasile
18. Deaconu Mihai
19. Jlămărici Alexandru
20. Ungureanu Ioan
21. Iancu Ioan
22. Znop Ioan
23. Cădere Filip
24. Păduraru Petre
25. Vasilache Gheorghe
26. Dobrița Ioan
27. Budău Mihai
28. Lupușor Dumitru
29. Mihăilescu Ioan
30. Mândruț Petre

Conform însemnărilor din carnetul de front al lui Marin Gh. Cârlugea din comuna Cordești, județul Gorj, participant cu Regimentul Nr. 9 Vânători de Munte la campania din Ungaria din vara anului 1919.

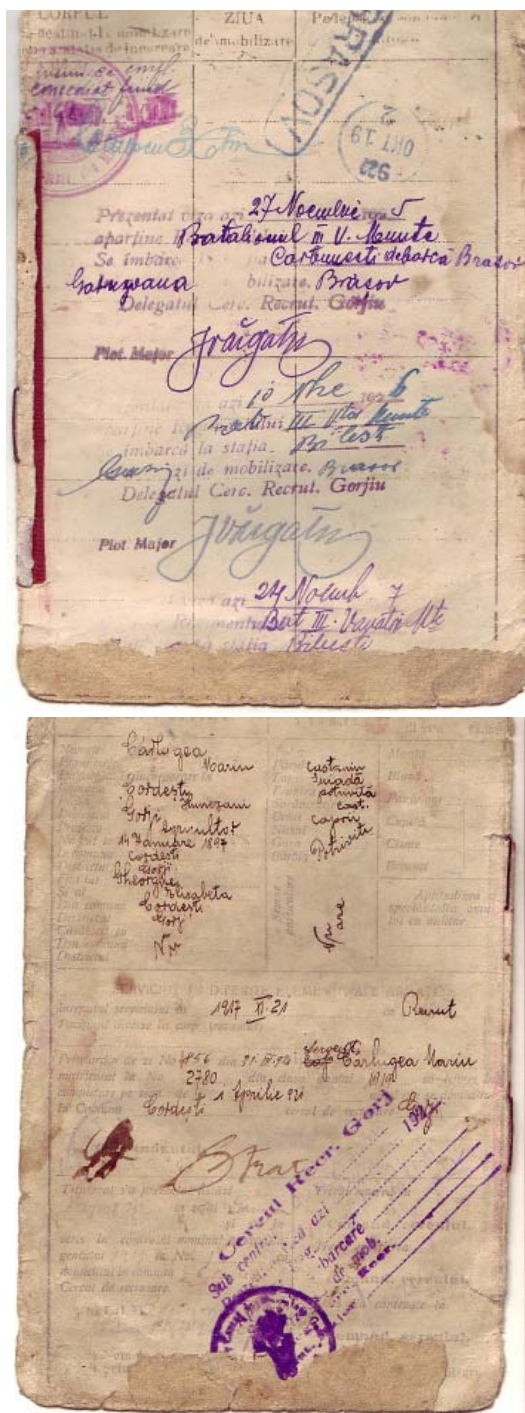

Fig. 1 Document eliberat de CERCUL DE RECRUTARE GORJ pe numele veteranului de război Marin Cârlogea din Batalionul III Vânători de Munte.

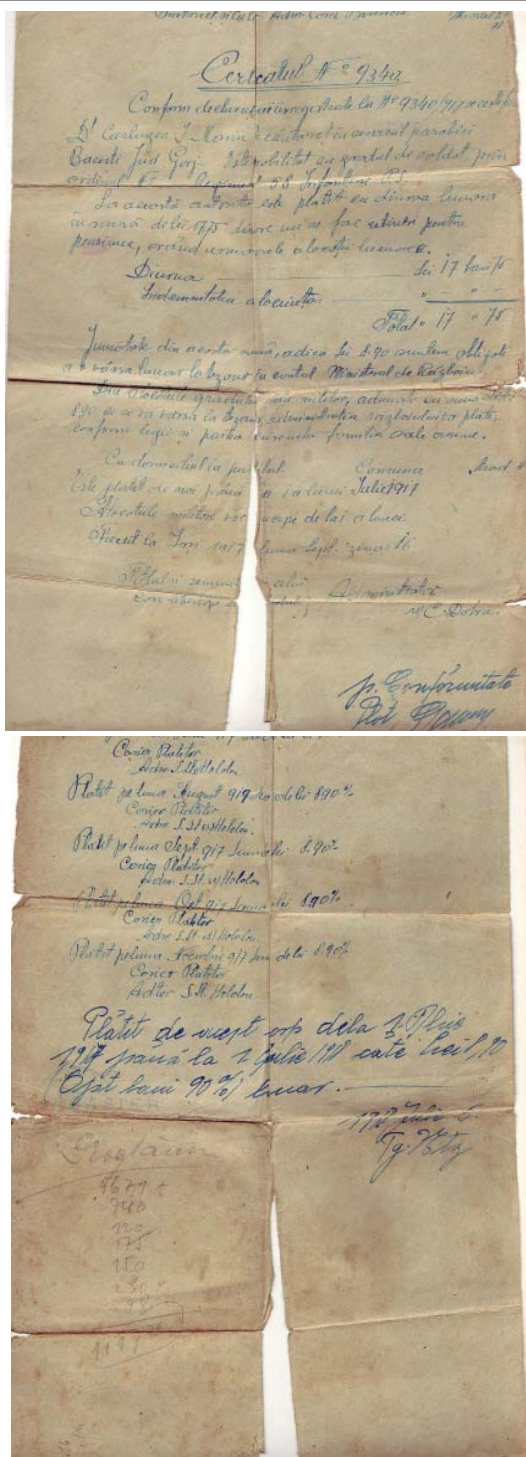

Fig. 2 Certificat privind plata soldei lui Marin Cârlușea din Regimentul Nr. 58 Gorj

Fig. 3 Marin Gârlucea, în vârstă de 60 de ani, în curtea casei sale din comuna Cordești.
28 septembrie 1957.

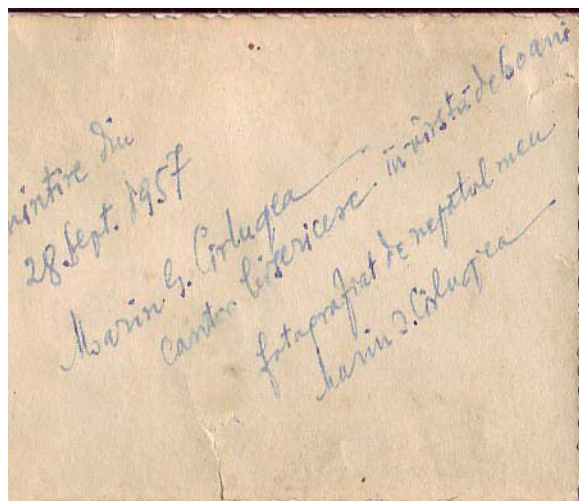

Fig. 4 Însemnare de pe verso-ul fotografiei realizate la 28 septembrie 1957 în curtea casei veteranului primului război mondial Marin Gh. Cârlucea din comuna Cordești.